

שיעור כללי על דיני ייחוד – ויחסם של דברי אגדה לדברי הלכה

לצורך השיעור – שלכל אחד תהיה מסכת קידושין!

רקע לסוגיית ייחוד נמצא בסנהדרין כא ע"א (להלן). סוגיית ייחוד נמצאת במסכת קידושין על פני כדף וחצי, פ ע"ב- פב ע"א. יש בה חלקים מובהקים של הלכה, חלקים מובהקים של אגדה (שאינה תואמת את הנאמר בהלכה), וגם דינים שקשורים למסכת סוטה. עיקר ההכנה לשיעור הוא לימוד הגמרא, ובעיקר תשומת לב ליסוד האיסור ומקורו, להחמרות שבו, לקולות שבו, ליחס בין ההלכות ובין הסיפורים וכדו'. מטרת השיעור הכללי היא מרובעת: להכיר את דיני ייחוד, על רקע מסכת סוטה (ההבדל בין ייחוד עם קינוי לייחוד בלי קינוי); כשיעור כללי - לעסוק ביחסי סוגיות שבהן יש דברי הלכה ודברי אגדה שאינם עולים בקנה אחד; לעסוק בשאלת היחס בין מטרת ההלכה ושורשה ובין ביטוייה המעשיים; לעסוק ביחס שבין דינים המופיעים במשנה ובין אמוראים שהרחיבו או צמצמו את האיסורים או את ההיתרים.

רקע לסוגיית ייחוד:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כא עמוד א ותקח תמר אפר על ראשה וכתנת הפסים אשר עליה קרעה. תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה גדר גדול גדרה תמר באותה שעה. אמרו: לבנות מלכים כך - לבנות הדיוטות על אחת כמה וכמה, אם לצנועות כך - לפרוצות על אחת כמה וכמה. אמר רב יהודה אמר רב: על הייחוד, ועל הפנויה. - ייחוד? דאורייתא הוא, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידא: רמז לייחוד מן התורה מניין - שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך, וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית? אלא לומר לך: בן - מתייחד עם אמו, ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה. אלא אימא: גזרו על ייחוד דפנויה.

ללמוד בבקיא את הדף וחצי בקידושין.

להלן מקורות מועטים בראשונים:

תוס' קידושין שם ד"ה "כי היא מעשה"; "מלקין"; "בעלה בעיר";

שו"ת הרשב"א חלק א סימן אלף קעח

לחכם רבי אליהו שבעכו כתבת... אבל אשה אחת מתיחדת עם שני אנשים ואפילו היא ערוה. ודוקא כשרים כגון רבי חנינא בר פפי וחבריו. **ואם הדבר כן אסור להתלוות עם נשים בדרך ואפילו הרבה אנשים והרבה נשים** אם אחת מהן ערוה אם לא יהיה בעלה או אשתו של א' מהם עמו...

תשובה באמת לא אסרה תורה הייחוד אלא בעריות וייחוד דשאר נשים דרבנן הוא... ומה שאמרת דאפי' הרבה אנשים והרבה נשים אסור להתלוות בדרך אם יש ערוה ביניהם אלא אם כן הם כרבי חנינא בר פפי וחבריו. אין זה נכון לפי דעתי. חדא דאם כן אנשים מבפנים ונשים מבחוץ אי נמי איפכא אמאי אין בו משום ייחוד. והשתא אנן היכי עבדינן דלאו רבי חנינא בר פפי וחבריו אנן. דהא לדברך כל שאין כרבי חנינא בר פפי אין מתביישין ואין נמנעין זה מחמת זה כמעשה דעשרה שהוציאוה במטה. וכל שכן בדידהי דדעתן קלה ואפי' כשרה ורבקה. ועוד אי רב ורב יהודה דאימתא דמרייהו עלייהו כדאיתא בריש פרק כל היד לא היו כשרין להתייחד עם אשה אחת אי זה תלמידי חכמים מוסרין לסוטה להתלוות עמה. וכי כל שעה היו מצויין להם גדולים מרב ורב יהודה. ועוד הא דתניא חמותו ושאר כל העריות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים. הני עדים לפי דברך על כרחין דוקא כרבי חנינא בר פפי וחבריו. ורבי מאיר דהוה אמר הזהרו בי בפני בתי ורב טרפון דאמר הזהרו בי בפני כלתי מאן קא מזדהר בהו. היתכן לומר דלנשותיהן היו אומרין או לבעליהן דוקא היו אומרין. **אלא לעולם כל כשרים בכלל הותר שלא אסרו אלא בפרוצין.** והיינו דאמר רבי יהודה אמר רב לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצין אפי' י' נמי. אלמא לא אסרו אלא פרוצין. דאי לא תימא הכי כך הוה להו למימר לא שנו אלא בכשרים אבל בשאר אנשים לא. אלא ודאי לא אסרו אלא פרוצין ממש וכשרים דקאמר היינו כל שאין ידועים לנו שהם פרוצין. והיינו דאמרין התם בברכות ג'/ בתרי ופריצי. דאלמא דוקא פריצי הא שאר אינשי דעלמא דלא פריצי לא. ותלמידי חכמים של סוטה לא מפיק אלא עמי הארץ הפרוצים.

והא דאמר ליה רב לרב יהודה כשרים כגון מאן? כגון רבי חנינא בר פפי וחבריו לצאת ידי הרהור קאמר ומדת חסידות. והיינו דאמר ליה דל כרעך מקמי גיהנם כלומר כדי שלא תהרהר בה...

רקע לסיפורים המופלאים של גדולי הרבנים, תאווהיהם והתגברותם:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נב עמוד א

כי הגדיל לעשות (היצר הרע) - אמר אביי: ובתלמידי חכמים יותר מכולם. כי הא, דאביי שמעיה לההוא גברא דקאמר לההיא אתתא: נקדים וניזיל באורחא. אמר: איזיל אפרשינהו מאיסורא. אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא. כי הוו פרשי מהדדי שמעינהו דקא אמר: אורחין רחיקא וצוותין בסימא. אמר אביי: אי מאן דסני לי הוה - לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה. אזל, תלא נפשיה בעיבורא דדשא, ומצטער. אתא ההוא סבא, תנא ליה: כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו.

רש"י:

נקדים וניזיל באורחא - נשכים בהשכמה קודם היום, השכמה קרי קדמותא בגמרא. כי הוו פרשי מהדדי - שהיו משתי עירות, והגיעו לפרשת דרכים, פירש זה לכאן וזו לכאן.

אורחא רחיקא - דרך רחוקה היא בין שתי מקומותינו, ואי אפשר לנו עוד לילך יחד. וצוותין בסימא - אילו היינו יכולים לילך בדרך אחד היה נעים צוות שלנו. אי מאן דסני לי - אם היה שונאי מתייחד עם האשה - לא הוה מצי אוקומי אנפשיה מלחטוא, ועל עצמו היה אומר. תלא נפשיה - נשען על בריח הדלת, כאדם שמחשב ומצטער.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה ח

לא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה * עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם, וכן לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה,

מגיד משנה הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה ח

[ח] לא תתייחד אשה אחת וכו'. משנה פרק י' יוחסין (דף פ'): לא יתייחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים ובגמרא אר"י אמר רב לא שנו אלא בכשרין אבל בפרוצין אפילו בי עשרה נמי לא וכו' ואמר רב [לרב יהודה] לאו כשרין כגון אנן לא כגון רבי חנינא בר פפי וחביריו ולזה סתם רבינו לפי שאין כשרין כמותם.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה יב

אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת לייחוד, מפני שאימת בעלה עליה, ואם היה זה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו לא יתייחד עמה ואף על פי שבעלה בעיר, וכן כל המתייחד עם אשה והיה הפתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום ייחוד.

בית שמואל סימן כב ס"ק יב - יג

(יב) אשה שבעלה בעיר אין חוששין. היינו כשט' תוס' דליכ' איסור ולרש"י אסור ואין לוקין:

סעיף ט

(יג) בית שפתחו פתוח לר"ה אין חשש. ואם קיני לה אסור ת"ה ס' רמ"ד וכתב בח"מ ה"ה אם גס בה אסור:

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה ב

לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה, לפיכך אין אסור להתייחד עמהן, ואם נתרחק אפילו מייחוד זכור ובהמה הרי זה משובח, וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתייחדו עמה, ואיסור ייחוד העריות מפי הקבלה.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה כ

לפיכך ראוי לו לאדם לכופ' יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן, ויזהר מן הייחוד שהוא הגורם הגדול, גדולי

החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי, כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן הייחוד.